© Beletrina, 2026. Vse pravice pridržane.

Brez predhodnega pisnega dovoljenja Beletrine je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem, javnim interaktivnim dostopom ali shranitvijo v elektronski obliki.

Izvirni naslov dela:
Der Process

Vse informacije o naših knjigah so dostopne tudi na: www.beletrina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.112.2(436)-311.2

KAFKA, Franz
Proces / Franz Kafka ; prevedel Štefan Vevar ;
[spremna beseda Jure Jakob]. - Ljubljana : Beletrina, 2026. -
(Knjižna zbirka Klasična Beletrina)

Prevod dela: Der Process
ISBN 978-961-298-641-4
COBISS.SI-ID 292921091

Franz Kafka

PROCES

prevedel Štefan Vevar

Prvo poglavje
Aretacija – pogovor z gospo Grubach – potem gospodična Bürstner

Josefa K. je najbrž nekdo oklevetal, saj so ga neko jutro, ne da bi kaj zagrešil, prijeli. Kuharica gospe Grubach, njegove sobodajalke, mu je vsako jutro okoli osmih prinesla zajtrk, ta dan pa je ni bilo. To se še ni zgodilo. K. je še malo počakal in se sloneč na zglavju zazrl v staro gospo, ki je stanovala na nasprotni strani in ga merila z zanjo neobičajno radovednostjo, potem pa začuden in hkrati lačen pozvonil. Takoj je potrkalo in vstopil je moški, ki ga v tem stanovanju še nikoli ni videl. Bil je vitek, pa vendar krepek in postaven, nosil je oprijeto črno obleko, ki je z različnimi zavihi, žepi, zaponkami, gumbi in pasom spominjala na popotno opravo in bila na pogled – čeprav se ni dalo reči, čemu naj bi vse tisto služilo – nadvse praktična. »Kdo pa ste?« je vprašal K. in se v hipu napol zravnal v postelji. A moški je vprašanje preslišal, kakor da je njegova navzočnost tu nekaj samoumevnega, rekel je samo: »Pozvonili ste?« »Anna naj mi prinese zajtrk,« je rekel K. in skušal najprej brez ugovarjanja, le s pozornim tuhtanjem dognati, kdo je ta človek. A ta se ni predolgo nastavljal njegovim očem, raje je stopil k vratom, jih za špranjo odprl in rekel nekomu, ki je očitno stal tik za njimi: »Hoče, da mu Anna prinese zajtrk.« Iz sosednje sobe je bilo slišati pritajen smeh, a se po oglašanju ni dalo reči, ali se morda ne smeje več ljudi. Čeprav tujec ni mogel pri tem izvedeti nič takega, česar ne bi vedel že prej, je vendar rekel K.-ju z glasom, kakor da poroča: »Ni mogoče.« »To je pa nekaj novega,« je rekel K., skočil iz postelje in si hitro oblekel hlače. »Videti moram, kdo so ljudje v sosednji sobi in s čim lahko gospa Grubach opraviči, kar ste mi zakuhali.« Sicer je takoj uvidel, da tega ne bi smel reči na glas, da je tujcu s tem

po svoje priznal pravico do nadzora, vendar se mu to v tem trenutku ni zdelo pomembno. Zato pa ga je natanko tako razumel tujec, saj je rekel: »A ne bi raje ostali tu?« »Nočem ostati tu, še manj pa, da me ogovarjate, dokler se mi ne predstavite.« »Nič slabega nisem hotel,« je rekel tujec in zdaj sam od sebe odprl vrata. Sosednja soba, kamor je K. zdaj vstopil počasneje, kot se je namenil, je bila na prvi pogled skoraj prav taka kot prejšnji večer. Bila je dnevna soba gospe Grubach in morda je bilo v tem s pohištvom, pregrinjali, porcelanom in fotografijami prenapolnjenem prostoru ta dan malo več prostora kot sicer, česar pa ni takoj zaznal, toliko manj, ker je bil glavna sprememba v sobi moški, ki je s knjigo v roki sedel pri odprtem oknu in zdaj dvignil pogled z nje. »Morali bi ostati v svoji sobi! Vam Franz tega ni povedal?« »Ja kaj pa sploh hočete?« je rekel K. in se od novega neznanca obrnil k prvemu, ki je stal med vrati in mu je bilo očitno ime Franz, ter spet nazaj. Skozi odprto okno je bilo znova videti staro gospo, ki je malo prej z zares starčevsko zvedavostjo stopila k oknu na drugi strani, da bi še naprej vse imela na očeh. »Hočem vendar gospo Grubach,« je rekel K. in se zganil, kakor da se hoče odtrgati od obeh moških, ki pa sta stala daleč od njega, in oditi. »Ne,« je rekel moški pri oknu, vrgel knjigo na mizico in vstal. »Ne smete oditi, saj ste vendar aretirani.« »Ja, tako je videti,« je rekel K. »In zakaj?« je dodal. »Ni naša stvar, da bi vam to povedali. Pojdite v svojo sobo in počakajte. Postopek je zdaj stekel in vse boste izvedeli ob pravem času. Pravzaprav presega mojo službeno obveznost, da vam takole prijateljsko prigovarjam. Ampak tega tako ne sliši nihče drug kot Franz, ta pa je tudi sam kljub predpisom prijazen do vas. Če boste še naprej imeli toliko sreče pri stražnikih, ki vam jih bodo dodelili, ste lahko mirni.« K. se je hotel nekam usesti, a je uvidel, da ni v vsej sobi razen stola pri oknu nič primernega za to. »Boste že še spoznali, kako zares to drži,« je rekel Franz in skupaj z onim drugim stopil proti njemu. Posebno

ta drugi je bil precej višji od K.-ja in ga je večkrat potrepljal po ramenih. Možakarja sta si ogledovala njegovo spalno srajco in mu povedala, da bo moral odslej nositi veliko slabšo srajco, vendar pa bodo to srajco in tudi njegovo drugo perilo shranili in mu ga, če se bo njegova stvar srečno iztekla, pozneje spet vrnili. »Bolje, da svoje stvari izročite nama, kakor da jih daste v skladišče,« sta rekla, »saj se tam pogosto dogodijo poneverbe, vse reči te vrste po določenem času sploh prodajo, ne da bi se ozirali na to, ali je kakšen postopek končan ali ne. In kako dolgo samo trajajo taki postopki, sploh v zadnjem času! Od skladišča bi na koncu resda dobili nekakšen iztržek, ampak ta je že tako majhen, saj pri prodaji ne odloča višina ponudbe, temveč višina podkupnine, še manjši pa je, po izkušnjah sodeč, zato, ker gre skozi mnogo rok, iz leta v leto.« K. se za to govorjenje skoraj ni zmenil, ta hip mu ni bilo veliko mar za pravico do razpolaganja s svojimi stvarmi, ki jo je morda še imel, veliko več mu je bilo do tega, da si pride na jasno o položaju, v katerem se je znašel. V navzočnosti teh dveh možakarjev pa ni mogel niti misliti, kar naprej je vanj s svojim trebuhom skoraj prijateljsko zadeval drugi stražnik – kaj drugega bi možakarja lahko bila kot stražnika? –, in ko je K. dvignil pogled, je videl krepek, vstran ukrivljen nos na koščenem, z debelim telesom povsem neskladnem mrtvem obrazu, ki se je nad njim pomenkoval z drugim stražnikom. Kakšna človeka sta to bila? O čem sta govorila? Kateri upravi sta služila? K. je vendar živel v pravni državi, vsepovsod je vladal mir, vsi zakoni so bili v veljavi, kdo si ga je vendar drznil napasti v njegovem stanovanju? Od nekdaj je bil vajen vse jemati čim bolj zlahka, verjeti v najslabše šele, ko je že nastopilo, in si ne beliti glave s prihodnostjo, tudi če je grozeče pretila. Tu pa se mu ta drža ni zdela primerna, stvar bi sicer lahko vzel za šalo, sicer surovo šalo, ki so mu jo iz neznanih razlogov, morda zato, ker je ta dan imel trideseti rojstni dan, ušpičili kolegi v banki, tega seveda ni mogel izvzeti, mogoče bi se moral

stražnikoma samo zasmejati v obraz in onadva bi se zasmejala z njim, mogoče sta bila tudi le postreščka izza vogala na ulici, navsezadnje sta jim bila dokaj podobna – vseeno pa se je zdaj – pravzaprav se je že v trenutku, ko je prvikrat zagledal Franza – odločil, da ne bo izpustil iz rok niti kančka prednosti, ki jo morda ima pred tema človekoma. K. se ni pretirano bal, da bi pozneje morda rekli, da ni razumel šale, zato pa se je – ne da bi se bil sicer vajen učiti iz izkušenj – dobro spominjal neredkih precej nepomembnih pripetljajev, ko se je v nasprotju s svojimi bolj osveščenimi prijatelji vedel neprevidno, ne da bi pokazal trohico čuta za možne posledice, in bil na koncu kaznovan. To se ni smelo ponoviti, vsaj tokrat ne. Če je šlo za komedijo, je hotel odigrati svojo vlogo.

Še vedno je bil prost. »Dovolite,« je rekel in med obema stražnikoma hitro odšel v svojo sobo. »Očitno je razumen človek,« je slišal reči za sabo. V sobi je takoj odprl predal pisalne mize, tam je bilo vse v najlepšem redu, vendar ves vznemirjen ni takoj našel osebnih listin, ki jih je iskal. Nazadnje je našel svoje kolesarsko dovoljenje in hotel kar z njim stopiti k stražnikoma, potem pa se mu je ta papir zazdel preneznaten in je iskal naprej, dokler ni našel rojstnega lista. Ko se je vrnil v sosednjo sobo, so se ravno odprla vrata na drugi strani in vstopiti je hotela gospa Grubach. Videti pa jo je bilo samo za hip, saj se je, brž ko ga je prepoznala, v očitni zadregi opravičila, se obrnila in nadvse previdno zaprla vrata pred sabo. »Pridite vendar noter,« je komaj še utegnil reči. S svojimi papirji je stal sredi prostora in še vedno gledal v vrata, ki se niso več odprla, ko se je zdrznil spričo klica enega od obeh stražnikov, ki sta sedela pri mizici ob odprtem oknu in se – kot je zdaj dojel – mastila z njegovim zajtrkom. »Zakaj pa ni vstopila?« je vprašal. »Ne sme,« je odgovoril večji od njiju. »Vi ste vendar aretirani.« »Kako naj bi bil vendar aretiran? Pa še na tak način?« »A že spet začenjate,« je rekel stražnik in potopil z maslom namazan kruh v lonček

z medom. »Na taka vprašanja ne odgovarjava.« »Pa bosta morala odgovarjati,« je rekel K. »Tu so moji papirji, osebne listine, zdaj pa mi vidva pokažita svoje, predvsem pa nalog za aretacijo.« »O sveta nebesa!« je rekel stražnik. »A se res ne morete sprijazniti s svojim položajem, a naju res morate po nepotrebnem izzivati – naju, ki sva vam v tem trenutku vendar bliže od vseh vaših najbližjih!« »Tako je, verjemite,« je pribil Franz in premeril K.-ja z dolgim, najbrž pomenljivim, a nerazumljivim pogledom, skodelice kave v roki pa ni ponesel k ustom. K. se je nehote spustil v dvogovor pogledov s Franzem, potem pa je tlesknil po papirjih in rekel: »Tu so moje legitimacije.« »Kaj naju brigajo vaši papirji?« je zdaj že zavpil višji stražnik. »Obnašate se hujše kot otrok. Kaj sploh hočete? Mislite, da boste svoj veliki, prekleti proces pripeljali do hitrega konca, če boste z nama, stražnikoma, razpravljali o papirjih in nalogu za aretacijo? Midva sva nižja uslužbenca in se na legitimacije sploh ne spoznava, z vašo stvarjo pa nimava drugega opravka, kot da deset ur na dan straživa pri vas in sva za to plačana. To je vse, kar zmoreva, vseeno pa nisva neumna in vidiva, da se visoka oblast, v katere službi sva, vedno zelo natanko pouči o razlogih za prijetje in seveda o osebi, ki se jo nameni prijeti, preden tako aretacijo sploh odredi. Glede tega se sploh ne more zmotiti. Naša oblast, kolikor jo poznam – poznam pa jo samo na najnižjih ravneh –, pač ne išče krivde med prebivalci, ampak jo krivda, kakor piše v zakonu, sama privabi k sebi in potem pač pošlje nas stražnike. Tako je po zakonu. Kje bi tu lahko bilo kaj zmotnega?« »Tega zakona ne poznam,« je rekel K. »Toliko slabše za vas,« je rekel stražnik. »Najbrž obstaja samo v vajinih glavah,« je rekel K., ki se je hotel nekako vtihotapiti v misli stražnikov, jih preobrniti v svoj prid ali pa se utaboriti v njih. Ampak stražnik ga je samo zavrnil: »Ga boste že še občutili.« Vmešal se je Franz in rekel: »Slišiš, Willem, priznava, da ne pozna zakona, obenem pa trdi, da je nedolžen.« »Imaš prav, mu pač ni

mogoče nič dopovedati,« je rekel drugi. K. se zdaj ni več odzval; naj dopustim, je premišljeval, da me ta najnižja organa – kar sama priznavata, da sta – še bolj zmedeta? Govorita vendar o stvareh, ki jih sploh ne razumeta. Tako prepričana sta lahko samo zaradi svoje omejenosti. Že samo nekaj besed, ki bi jih spregovoril s sebi enakovrednim človekom, bi vse neprimerljivo bolje razjasnilo kot še tako dolgo razpredanje s tema dvema. Malo se je sprehodil sem in tja po prostem delu sobe, na drugi strani dvorišča je videl staro žensko, ki je medtem k oknu privlekla še veliko starejšega starca in ga zdaj objemala. K. tega razkazovanja ni mogel prenesti: »Odpeljite me k svojemu nadrejenemu,« je rekel. »Ko bo to želel, nič prej,« je rekel stražnik, ki ga je prvi klical Willem. »In zdaj vam svetujem,« je pristavil, »da odidete v svojo sobo in tam mirno in brez razburjanja počakate, kaj bodo ukrenili glede vas. Midva vam svetujeva, da se ne prepuščate brezplodnim mislim, temveč se zberete, saj so pred vami velike preizkušnje. Z nama niste ravnali tako, kakor bi si zaslužila s svojo ustrežljivostjo, spregledali ste, da sva – no, kakršnakoli sva že – vsaj v primerjavi z vami svobodna človeka in to ni majhna prednost. Vseeno pa vam lahko, če imate denar, prineseva majhen zajtrk iz kavarne na drugi strani.«

Ne da bi odgovoril na vprašanje, je K. za nekaj trenutkov molče obstal. Morda si ga dvojica sploh ne bi upala ustaviti, če bi odprl vrata sosednje sobe ali celo vrata v vežo, morda bi se sploh vse skupaj najpreprosteje rešilo, če bi gnal stvar na nož. Ali pa bi ga morda le zgrabila, in če bi ga podrla na tla, bi izgubil tudi vso prednost, ki jo je zdaj po svoje še imel pred njima. Zato je izbral varno rešitev, kakršno bo prinesel naravni razvoj stvari, in se vrnil v svojo sobo, ne da bi kdo, on ali stražnika, še izustil kakšno besedo.

Vrgel se je na posteljo in vzel z umivalnika lepo jabolko, ki si ga je prejšnji večer pripravil za zajtrk. Bilo je vse, kar bo to jutro zaužil, vsekakor veliko boljše, si je zatrdil po prvem velikem grižljaju, od

zajtrka iz umazane nočne kavarne, ki bi mu ga milostno prinesla stražnika. Počutil se je dobro, navdalo ga je zaupanje v prihodnost, v banki ga to dopoldne sicer ne bo v službo, vendar tega spričo razmeroma visokega položaja, ki ga je tam imel, ne bo težko opravičil. Naj se opraviči po resnici? Sklenil je, da se bo. Če mu ne bodo verjeli, kar je bilo v tem primeru razumljivo, bi lahko kot pričo navedel gospo Grubach ali tudi oba starca z druge strani, ki sta se ta hip gotovo že vrnila k nasprotnemu oknu. Čudil se je, vsaj če je nase pogledal z očmi obeh stražnikov, da sta ga pregnala v sobo in ga samega pustila v prostoru, v katerem je vendar imel na pretek možnosti, da bi si kaj storil. Obenem se je, tokrat pogreznjen v lasten tok misli, vprašal, kakšen razlog bi lahko imel, da bi v resnici dvignil roko nase. Morda tega, da sta tam sedela dedca, ki sta mu snedla zajtrk? Ubiti se je bilo tako nesmiselno, da tega, tudi če bi to hotel storiti, ne bi zmogel prav zaradi nesmiselnosti. Če stražnika ne bi bila tako vidno omejena, bi lahko domneval, da zaradi iste gotovosti tudi onadva ne vidita nobene nevarnosti v tem, da ga pustita samega. In zdaj bi ga lahko, če bi hotela, opazovala pri tem, kako je stopil k stenski omarici, v kateri je hranil dobro žganje, najprej izpraznil kozarček v nadomestilo za zajtrk in se namenil izpiti še drugega, tega le zato, da se opogumi, prejkone iz previdnosti za malo verjeten primer, da mu bo prišel prav.

Tedaj pa se je ob klicu iz sosednje sobe tako zdrznil, da je z zobmi zadel ob steklo. »Nadzornik vas kliče!« je bilo slišati. K.-ja je prestrašilo vpitje, to kratko, odrezavo vojaško dretje, ki ga stražniku Franzu sploh ne bi pripisal. Samega ukaza pa je bil vesel. »Končno!« je zaklical nazaj, zaklenil omarico in takoj pohitel v sosednjo sobo. Tam sta stala stražnika in ga, kakor da je to samoumevno, zapodila nazaj v njegovo sobo. »Kaj pa vam pride na misel?« sta zaklicala. »V sami srajci hočete pred nadzornika? Dal vas bo premlatiti in še naju zraven!« »Pustita me, za vraga!« je zavpil K., ko

sta vse do omare z oblekami pritisnila za njim, »če me napadete v postelji, ne morete pričakovati, da me boste našli v praznični obleki.« »Nič ne pomaga,« sta zdaj rekla stražnika, ki sta se, kadar je K. zavpil, vedno globoko umirila in žalostno gledala, s tem pa ga zbegala in ga nekako pomirila. »Smešne ceremonije!« je še zabrundal, a že dvignil s stola svoj jopič in ga za trenutek z obema rokama podržal v zraku, kakor da ga prepušča sodbi svojih stražnikov. Možakarja pa sta odkimala. »Biti mora črn jopič,« sta rekla. K. je nato jopič spustil na tla in rekel – še sam ni vedel, kako je to mislil: »Saj to sploh še ni glavna obravnava.« Stražnika sta se nasmehnila, a sta ostala pri svojem: »Jopič mora biti črn.« »No, če bo stvar zato hitreje stekla, mi je tudi prav,« je rekel K., odprl garderobno omaro, dolgo iskal med številnimi oblekami, izbral svojo najboljšo črno, žaket, ki je s svojim krojem malodane zbujal pozornost njegovih znancev, potegnil na dan še svežo srajco in se začel pazljivo oblačiti. Pravzaprav, je premišljeval, je vse skupaj potihoma pospešil s tem, da sta ga stražnika pozabila prisiliti, da bi se okopal. Opazoval ju je, ali se bosta vendarle spomnila na to, a jima kajpak ni prišlo na misel, zato pa Willem ni pozabil poslati Franza k nadzorniku s sporočilom, da se K. oblači.

Ko se je do konca oblekel, je moral z Willemom za petami skozi prazno sosednjo sobo oditi v naslednji prostor, v katerega so vodila že na stežaj odprta dvokrilna vrata. V tej sobi je, kakor je K. dobro vedel, od nedavna stanovala gospodična Bürstner, strojepiska, ki je običajno zelo zgodaj odhajala na delo in pozno prihajala domov, K. pa z njo skoraj ni imel drugih stikov, kakor da sta izmenjala nekaj pozdravov. Nočno omarico, ki je prej stala ob njeni postelji, so prestavili na sredo prostora, ob njej pa je sedel nadzornik. Prekrižanih nog in z roko opirajoč se na naslonjalo stola.

/…/* V kotu sobe so stali trije mladi ljudje in si ogledovali fotografije gospodične Bürstner, zataknjene v pletenico, ki je visela na steni. Na kljuki odprtega okna je visela bela bluza. Na oknu na drugi strani sta spet čemela oba starca, le da sta zdaj imela družbo, kajti za njima je, veliko višji od obeh, stal moški s spredaj odpeto srajco ter si s prsti gnetel in zvijal rdečkasto kozjo bradico. »Josef K.?« je vprašal nadzornik, morda le, da bi pritegnil njegove begajoče oči. K. je prikimal. »Gotovo so vas dogodki tega dne zelo presenetili?« je vprašal nadzornik in začel z obema rokama prestavljati redke predmete na omarici, svečo z vžigalicami, knjigo in blazinico za igle, kakor da vse to potrebuje pri obravnavi. »Kako me ne bi,« je rekel K. in obšel ga je prijeten občutek, da naposled stoji pred razumnim človekom, s katerim se bo lahko pogovoril o svoji stvari. »Seveda me presenеča, pretirano pa spet ne.« »Pretirano pa spet ne?« je vprašal nadzornik in zdaj potisnil svečo na sredo mizice, druge stvari pa razporedil okoli nje. »Mogoče me ne boste razumeli,« je v naglici pripomnil K. »Hočem reči,« zdaj je premolknil in se ozrl, ali je kje kakšen stol. »Saj lahko sedem, ne?« je vprašal. »To ni v navadi,« je odgovoril nadzornik. »Hočem reči,« je zdaj nadaljeval K., ne da bi se še ustavljal, »da ni dvoma, da sem zelo presenečen, ampak človeka, ki se trideset let sam na svetu prebija skozi življenje, kakor je to usojeno meni, presenečenja sčasoma prekalijo in potem jih ne jemlje pretirano zares. Še posebno ne današnjega.« /…/ »Zakaj pa še posebno ne današnjega?« »Ne bom rekel, da imam vse skupaj za norčijo, način, kakor ste se tega lotili, se mi zdi za kaj takega vendarle preobsežen. V mojo stvar ste vpregli vse stanovalce penziona in tudi svoje moči, to pa kajpak presega meje

* Tripičja med dvema poševnicama v tem prevodu (22 po številu) diskretno kažejo mesta v besedilu, na katerih je Kafka dele teksta prečrtal. Prečrtana mesta so zbrana in s paginacijo opremljena v zaključnem dodatku k romanu.

vsakršne norčije. Nočem torej reči, da je to norčija.« »Pravilno,« je rekel nadzornik in pogledal, koliko vžigalic je v škatlici. »Po drugi strani,« je nadaljeval K. in se ob tem obrnil na vse, najraje bi celo trojico pri fotografijah zasukal proti sebi, »po drugi strani pa stvar tudi ne more biti pretirano pomembna. To sklepam iz tega, ker sem obtožen, vendar pa ne najdem pri sebi niti kančka krivde, da bi me lahko česa obtožili. Ampak tudi to je nekaj postranskega, glavno je, kdo me toži? Katera oblast vodi postopek? Ste vi uradnik? Nihče od vas ni v uniformi, če tega ne rečemo za vašo obleko – zdaj se je obrnil k Franzu –, ki pa je vendar prej popotna obleka. V teh vprašanjih zahtevam jasnost in prepričan sem, da se bomo, potem ko si pridemo na jasno drug o drugem, najprijazneje razšli.« Nadzornik je s škatlico vžigalic udaril po mizi. »V veliki zmoti ste,« je rekel. »Gospoda tamle in jaz smo pri vaši zadevi nekaj povsem postranskega, o njej tudi skoraj nič ne vemo. Lahko bi nosili uniformo po vseh, tudi najstrožjih pravilih, pa z vašo stvarjo zato ne bi bilo nič slabše. Pravzaprav vam sploh ne morem reči, da ste obtoženi, v bistvu sploh ne vem, ali ste res. Aretirani ste, to drži, več pa ne vem. Če sta vam stražnika napletla kaj drugega, je pač bilo samo čenčanje. /…/ Če pa vam že ne morem odgovoriti na vaše vprašanje, vam lahko vsaj svetujem, da manj razmišljate o nas in o tem, kaj se bo zgodilo z vami, raje več mislite nase. In nikar ne uganjajte toliko hrupa s temi občutki o svoji nedolžnosti, s tem vendar kvarite kar dober vtis, ki ga sicer naredite. Tudi pri govorjenju bi morali biti bolj zadržani, saj bi se dalo skoraj vse, kar ste povedali prej, tudi če bi izgovorili samo nekaj besed, razbrati iz vašega vedenja, povrhu vam vaše besede niso bile ravno v prid.«

K. se je zastrmel v nadzornika. Pa ne, da ga ta možakar, morda mlajši od njega, zdaj šolsko podučuje? Mu za odkritost plačuje z grajo? Za nameček mu ni nič povedal o vzrokih za aretacijo ne o tem, kdo jo je zaukazal. Obšlo ga je razburjenje, naredil je nekaj

korakov sem in tja po sobi, pri čemer ga nihče ni oviral, si malo privihal zapestnike na rokavih, se potipal po prsih, pogladil po laseh in na poti mimo trojice rekel: »Kakšen nesmisel vse skupaj,« na kar so se vsi obrnili k njemu in ga ustrežljivo, a resno pogledali, naposled pa se je spet ustavil pred mizico nadzornika. »Državni tožilec Hasterer je moj dobri prijatelj,« je rekel, »mu lahko telefoniram?« »Seveda,« je rekel nadzornik, »vendar pa ne vem, kakšen smisel bi to lahko imelo, razen če se ne mislite z njim pomeniti o kakšni zasebni stvari.« »Kakšen smisel?« je vzkliknil K., bolj prepaden kot togoten. »Kdo pa sploh ste? Govorite o smislu, uganjate pa nekaj najbolj nesmiselnega pod soncem? Še kamen bi se razjokal! Gospoda sta me najprej naskočila, zdaj pa posedata ali postopata tu naokoli in me pred vami učita kozjih molitvic. Da je nesmiselno telefonirati državnemu tožilcu, potem ko je človek, kakor kaže, aretiran? Dobro, pa ne bom telefoniral.« »Ampak le dajte,« je rekel nadzornik in iztegnil roko proti predsobi, kjer je bil telefon, »prosim, telefonirajte, le dajte.« »Ne, zdaj pa nočem več,« je rekel K. in stopil k oknu. Na drugi strani se je druščina še vedno tiščala k oknu in videti je bilo, da jo je pri mirnem opazovanju malce zmotilo samo to, da je zdaj tudi K. stopil k oknu. Starca sta se že hotela umakniti, a ju je moški za njima pomiril. »Tudi tam so firbci vaše vrste,« je glasno zaklical K. proti nadzorniku in s kazalcem pokazal proti onemu oknu. »Stran od tam,« je potem zaklical tja čez. Trojica se je takoj za nekaj korakov umaknila, starca sta se celo skrila za moškega, ki ju je zakril s širokim telesom in sodeč po premikanju ustnic tudi nekaj rekel, vendar se besed pri tej razdalji ni dalo razbrati. Povsem izginili pa niso, očitno so čakali na trenutek, ko se bodo lahko neopaženo znova približali oknu. »Vsiljivi, brezobzirni ljudje!« je rekel K., ko se je obrnil nazaj v sobo. Nadzornik mi morda pritrjuje, se mu je zazdelo, ko je moškega postrani ošinil s pogledom. A bi se dalo tudi reči, da ga sploh ne posluša, saj je eno roko

krepko pritisnil na mizo in primerjal svoje prste po dolžini. Stražnika sta sedela na kovčku, zastrtem z okrasnim pregrinjalom, in si mela kolena. Trije mladi ljudje so se z rokami, uprtimi v bok, brezciljno razgledovali. Bilo je tiho kot v kakšni pozabljeni pisarni. »No, gospoda,« je zaklical K., za trenutek se mu je zazdelo, da jih vse nosi na svojem hrbtu, »če bi sklepal po vašem obnašanju, je moja zadeva najbrž končana. Mislim, da bo najbolje, da se ne ubadamo več z upravičenostjo ali neupravičenostjo vašega postopanja, temveč s spravljivim stiskom roke opravimo z zadevo. Če ste tudi vi mojega mnenja, potem lepo prosim …« in je stopil k mizi nadzornika in mu pomolil roko. Nadzornik je dvignil pogled, grizel si je ustnice in gledal K.-jevo iztegnjeno roko; K. je še vedno verjel, da mu bo nadzornik segel vanjo. Vendar je ta vstal, pobral trd okrogel klobuk, ki je ležal na postelji gospodične Bürstner, in si ga z obema rokama previdno, kakor da pomerja novega, nadel na glavo. »Zelo preprosto jemljete vse skupaj!« je ob tem navrgel K.-ju, »spravljivo naj bi opravili z zadevo, pravite? Ne, ne, tako res ne gre. Zato pa po drugi strani še nočem reči, da kar obupajte. Ne, zakaj vendar. Samo aretirani ste in nič drugega. O tem sem vas moral obvestiti, tako sem storil in tudi videl, kako ste to sprejeli. S tem smo za danes opravili in lahko se poslovimo, vendar samo začasno. Gotovo bi zdaj radi odšli v banko?« »V banko?« je vprašal K., »mislil sem, da sem aretiran.« K. je to vprašal s kancem kljubovanja, saj se je – čeprav mu oni ni maral seči v roko –, zlasti odkar je nadzornik vstal, čutil vse bolj neodvisnega od vseh teh ljudi. Poigraval se je z njimi. Namenil se je steči za njimi do vežnih vrat, če bi res hoteli oditi, in jim tam ponuditi, da ga aretirajo. Zato je tudi ponovil: »Kako pa naj grem v banko, če pa sem aretiran?« »Aja,« je rekel nadzornik, ki je bil že pri vratih, »narobe ste me razumeli. Res ste aretirani, to že, vendar naj vas to ne ovira pri opravljanju poklica. Tudi pri običajnem načinu življenja naj vas to ne ovira.« »Potem pa ni tako

hudo, če te aretirajo,« je rekel K. in se malo približal nadzorniku. »Že od nekdaj sem tega mnenja,« je rekel ta. »Potemtakem pa obvestilo o aretaciji, bi rekel, ni bilo kdove kako nujno,« je rekel K. in se onemu še bolj približal. Tudi stražnika sta zdaj stopila malce bliže. Vsi so se skoraj stiskali na ozkem prostoru pri vratih. »Bila je moja dolžnost,« je rekel nadzornik. »Neumna dolžnost,« je nepopustljivo rekel K. »Morda res,« je odgovoril nadzornik, »ampak s takim besedičenjem ne bomo več zapravljali časa. Domneval sem, da bi radi odšli v banko. Ker pazite na vsako besedo, dodajam: ne silim vas, da odidete v banko, samo domneval sem, da bi radi odšli tja. In da bi vam to olajšal in vam omogočil, da bi čim bolj neopazno prišli v banko, sem tu pridržal te tri gospode, vaše kolege, da bi vam bili na voljo.« »Kaj?« je vzkliknil K. in se osuplo zazrl v trojico. Trije nevpadljivi anemični mladeniči, ki jih je še vedno imel v spominu le kot skupino ob fotografijah, so bili zares uslužbenci iz njegove banke, ne kolegi, s tem je nadzornik rekel preveč in je razkrivalo vrzel v njegovi vsevednosti, vseeno pa uslužbenci nižje stopnje v banki. Kako jih je K. lahko spregledal? Kako so ga lahko ti trije, nadzornik in oba stražnika, tako priklenili nase, da onih treh sploh ni prepoznal? Da ni prepoznal okorelega, z rokami opletajočega Rabensteinerja, plavolasega Kullicha z globoko udrtimi očmi in Kaminerja z neznosnim nasmeškom zaradi kroničnega krča mišic. »Dobro jutro!« je rekel K. hip zatem in trem gospodom, ki so se vljudno priklonili, segel v roko. »Sploh vas nisem prepoznal. In zdaj gremo lepo skupaj na delo, ne?« Gospodje so mu z nasmeškom in vneto pritrdili, kakor da že vso večnost čakajo na to, a so se, potem ko je K. pogrešil svoj klobuk, ki je ostal v njegovi sobi, vendarle vsi po vrsti podvizali ponj, kar je po svoje dajalo slutiti, da so v nekakšni zadregi. K. se ni ganil in je skozi dvoje odprtih vrat gledal za njimi, zadnji je bil kajpak ravnodušni Rabensteiner, ki jo je zgolj v elegantnem drncu ubral nazaj. Klobuk mu je izročil Kaminer

in K. si je moral, kakor se mu je že pogosteje primerilo v banki, izrecno priklicati v zavest, da se Kaminer ne smehlja namenoma, da se hote sploh ne bi mogel tako smehljati. V predsobi je potem vsej druščini odprla vežna vrata gospa Grubach, ki sploh ni bila videti kot človek s slabo vestjo, K.-ju pa se je znova ujel v pogled pas njenega predpasnika, ki se je, kot sploh neredko, pregloboko zarival v njeno mogočno telo. Spodaj se je, z uro v roki, odločil, da se odpelje z avtomobilom, da ne bi po nepotrebnem še povečal že tako polurne zamude. Kaminer je stekel za vogal po avto, druga dva pa sta očitno hotela K.-ja malce pokratkočasiti, pri čemer je Kullich nenadoma pokazal na hišna vrata na drugi strani, pred katerimi se je ravno prikazal veliki moški s svetlo kozjo bradico in – prvi hip malce v zadregi, da se zdaj kaže v vsej svoji velikosti – stopil nazaj do zidu ter se naslonil nanj. Starca sta bila očitno še na stopnicah. K. se je ujezil na Kullicha, ker ga je opozoril na moškega, ki ga je sam že prej videl in ga je celo pričakoval. »Ne zijajte tja!« je iztisnil, ne da bi dojel, kako čudno je tako soliti pamet samostojnim moškim. A mu ni bilo treba nič pojasnjevati, saj je ravno prispel avtomobil, v katerega so posedli in se odpeljali. K. se je zdaj spomnil, da sploh ni videl oditi nadzornika in obeh stražnikov; kakor mu je nadzornik zakril tri uslužbence, tako so mu oni njega. Po vsem tem bi se težko imel za zelo prisebnega in sklenil je, da se bo v tem pogledu natančneje opazoval. Nehote se je vendarle še enkrat obrnil in se sklonil, da bi nad zadkom avta morda še kje ujel nadzornika in oba stražnika. A se je skoraj hkrati spet obrnil naprej in se udobno stisnil v kot, ne da bi še poskušal koga ujeti z očmi. Čeprav mu ni bilo videti, si je ravno zdaj zaželel tolažilnih besed, ampak gospodje so bili zdaj očitno utrujeni, Rabensteiner je gledal na desno skozi okno, Kullich na levo, le Kaminer mu je bil na voljo s svojim režanjem, a mu človečnost žal ni dala, da bi se pošalil na njegov račun.

To pomlad je K. običajno prebijal večere tako, da se je po delu, kadar je še utegnil – večinoma je do devetih presedel v pisarni –, malo sprehodil, sam ali skupaj z uslužbenci, potem pa zavil v pivnico, kjer je ponavadi do enajste posedel ob stalnem omizju večinoma starejših moških. Utečeni vsakdanjik pa je imel tudi izjeme, včasih ga je denimo direktor banke, ki je zelo cenil njegov delovni prispevek in se zelo zanesel nanj, povabil na vožnjo z avtomobilom ali na večerjo v svojo vilo; povrhu je enkrat na teden zahajal k dekletu z imenom Elsa, ki je ponoči do poznega jutra stregla v nekem vinotoču, podnevi pa samo v postelji sprejemala obiske.

Ta večer – dan mu je med napornim delom ter mnogimi spoštljivimi in prijateljskimi voščili, s katerimi so ga počastili za rojstni dan, hitro minil – je hotel K. takoj oditi domov. Že med kratkimi odmori med delom je ves čas mislil na to; ne da bi natanko vedel, zakaj, so ga priganjali občutki, da so jutranji dogodki pustili za seboj velik nered v prostorih gospe Grubach in da mora prav on znova narediti red. Ko bo tam spet red, bodo izbrisane tudi vse sledi čudnih dogodkov in vse bo spet lepo po starem. Še najmanj se mu je bilo treba bati treh bančnih kolegov, ti so se že spet izgubili v veliki množici bančnih uslužbencev in nobene spremembe ni bilo opaziti pri njih. K. jih je večkrat, posamič ali vse skupaj, poklical v svojo pisarno, vedno le zato, da jih je malo opazoval; in vedno jih je lahko potolažen odslovil. /…/

Ko je ob pol desetih zvečer dospel do hiše, v kateri je stanoval, je v hišni veži naletel na mladega fanta, ki je razkoračen stal tam in kadil pipo. »Kdo pa ste?« je takoj vprašal K. in se z obrazom približal fantu, saj se v medlo osvetljeni veži ni dobro videlo. »Hišnikov sin sem, spoštovani gospod,« je odgovoril fant, vzel pipo iz ust in se za korak umaknil. »Hišnikov sin?« je vprašal K. in s palico nestrpno potolkel po tleh. »A spoštovani gospod kaj želi? Naj stopim po očeta?« »Ne, ne,« je rekel K. z opravičujočim prizvenom v

glasu, kakor da je fant kaj slabega zagrešil, on pa mu odpušča. »Je že dobro,« je rekel nato in šel naprej, a se je, še preden se je vzpel po stopnicah, še enkrat obrnil.

Lahko bi odšel naravnost v svojo sobo, a ker je hotel govoriti z gospo Grubach, je nemudoma potrkal na njena vrata. Gospa je sedela pri mizi in pletla nogavico, na mizi pa je imela še kupček starih nogavic. K. se je raztreseno opravičil, da prihaja tako pozno, ampak gospa Grubach je bila zelo prijazna in ni marala nobenega opravičevanja, njemu je vselej na voljo, K. vendar zelo dobro ve, da je njen najboljši in najljubši najemnik. K. se je razgledal po sobi, videl, da je tam do pičice vse po starem, pospravljena je bila tudi že posoda za zajtrk, ki je zjutraj stala na mizici ob oknu. Ženske roke pač na tihem veliko postorijo, je pomislil, on sam bi posodo najbrž prej razbil, kakor pa jo odnesel. Z nekakšno hvaležnostjo je gledal gospo Grubach. »Zakaj pa še tako pozno delate?« je vprašal. Sedela sta pri mizi in K. je od časa do časa zakopal roko v nogavice. »Veliko dela imam,« je rekla, »čez dan sem na razpolago najemnikom. Če hočem spraviti svoje stvari v red, mi ostanejo samo večeri.« »In danes ste prav zaradi mene imeli še dodatno posebno delo?« »Ah kje,« je rekla in malo oživela, delo ji je obtičalo v naročju. »V mislih imam moške, ki so se davi prikazali tu.« »Ahja,« je rekla in se spet pogreznila v svoj mir, »zaradi tega nisem imela nobenega posebnega dela.« K. je molče opazoval, ko se je spet lotila pletenja. Očitno se čudi, da govorim o tem, je pomislil, ne zdi se ji prav, da to počnem. A je toliko pomembneje, da to vseeno počnem. Samo s staro gospo se lahko pogovorim o stvari. »Kako da ne,« je rekel, »nekaj dela ste gotovo imeli s tem, ampak ne bo se več ponovilo.« »Ne, to se ne more več zgoditi,« je rekla pritrjujoče in se mu skoraj otožno nasmehnila. »Mislite resno?« je vprašal K. »Ja,« je rekla tiše, »predvsem pa temu ne smete pripisovati prevelike teže! Kaj vse se godi po svetu! Ker se že tako zaupljivo pomenkujete z mano, vam lahko,

gospod K. priznam, da sem malo prisluškovala za vrati in da sta mi to in ono povedala tudi oba stražnika. Gre vendar za vašo srečo in ta mi gre resnično bolj do srca, kot mi morda pritiče, saj sem vendar samo sobodajalka. Slišala sem torej to in ono, ampak ne morem reči, da je bilo kaj posebno slabega. Ne. Sicer ste aretirani, vendar ne tako, kakor primejo tatu. Če te aretirajo kot tatu, je to slabo, ta aretacija pa … Zdi se mi nekaj kunštnega, oprostite, če neumno govorim, ja, nekaj kunštnega, česar sicer ne razumem, mi pa tudi ni treba razumeti.«

»Prav nič neumnega niste povedali, gospa Grubach, tudi sam sem po svoje vašega mnenja, samo da stvar presojam še strožje od vas, tako da je nimam za prav nič učenega, temveč kratko malo za čisto nič. Zahrbtno so me naskočili, to je vse. Če bi zjutraj, ko sem se zbudil, vstal in si ne bi belil glave s tem, zakaj še ni Anne, temveč bi – ne da bi se zmenil za kogarkoli, ki bi mi hotel zastaviti pot – prišel k vam, če bi ta dan morda izjemoma zajtrkoval v kuhinji in vas potem prosil, da mi prinesete oblačila iz moje sobe, skratka, če bi razumno ravnal, se potem sploh ne bi zgodilo nič drugega, s tem pa bi v kali zatrl vse, kar naj bi se še zgodilo. Ampak človek ni nikoli zares pripravljen. No, v banki sem na primer pripravljen, tam se mi kaj podobnega ne bi moglo zgoditi, tam imam lastnega slugo, pred sabo na mizi imam javni in interni telefon, ves čas prihajajo ljudje, stranke in uradniki, predvsem pa sem tam ves čas zaverovan v delo in zato zelo priseben, skoraj bi mi bilo v veselje, če bi se moral tam soočiti s stvarjo te vrste. No, ampak zdaj je mimo in pravzaprav sploh nisem hotel več govoriti o tem, hotel sem samo še slišati vašo sodbo, presojo razumne ženske, in zelo sem vesel, da se glede tega strinjava. Ampak zdaj mi morate seči v roko, takole ujemanje morava podkrepiti z rokovanjem.«

Pa mi bo podala roko? Nadzornik mi svoje ni podal, je razmišljal K. in se zdaj vprašujoče, drugače kot prej, zazrl v gospo. Ona je

vstala, ker je vstal tudi on, bila je malo v zadregi, ker ni razumela vsega, kar je govoril. V tej zadregi pa je rekla nekaj, česar sploh ni hotela reči in tudi ni bilo primerno: »Ne ženite si vendar tega tako k srcu, gospod K.,« v njenem glasu je bilo čutiti solze, na rokovanje pa je seveda pozabila. »Nisem vedel, da si to tako ženem k srcu,« je rekel K., nenadoma utrujen ob spoznanju, da je vse pritrjevanje te gospe brez vrednosti.

Med vrati je še vprašal: »Je gospodična Bürstner doma?« »Ne,« je rekla gospa Grubach in se ob suhem odgovoru nasmehnila z zapoznelo razumno pozornostjo. »Šla je v gledališče. Bi kaj želeli od nje? Ji lahko kaj sporočim?« »Ah, samo nekaj besed sem hotel spregovoriti z njo.« »Žal ne vem, kdaj pride; kadar je v gledališču, običajno pride pozno.« »Saj je tako vseeno,« je rekel K. in se s sklonjeno glavo že obrnil proti vratom, da odide, »hotel sem se ji samo opravičiti, ker sem si danes prilastil njeno sobo.« »To ni potrebno, gospod K. preveč ste obzirni, gospodična vendar čisto nič ne ve, že od navsezgodaj je zdoma, vse je tudi spet na svojem mestu, sami poglejte.« In je odprla vrata v sobo gospe Bürstner. »Hvala, saj vam verjamem,« je rekel K., potem pa le stopil k odprtim vratom. Mesec je tiho svetil v temno sobo. Kolikor se je dalo razločiti, je bilo res vse spet na svojem mestu, tudi bluza ni več visela na okenski kljuki. Čudno visoke so bile na pogled blazine na postelji, deloma dobro vidne v mesečini. »Gospodična pogosto prihaja pozno domov,« je rekel K. in pogledal gospo Grubach, kakor da je to njena krivda. »Taki so pač mladi,« je opravičujoče rekla gospa Grubach. »Res je, res je,« je rekel K., »lahko pa jih tudi malo zanese.« »O ja, res,« je rekla gospa Grubach, »kako zelo imate prav, gospod K. Mogoče celo v tem primeru. O gospodični Bürstner res nočem reči nič slabega, tako dobro in ljubko dekle je, prijazno, redoljubno, točno, delavno, vse to zelo cenim, je pa tudi res, da bi morala biti bolj dostojanstvena in bolj zadržana. Ta mesec sem jo že dvakrat videla

v zakotnem okolišu, vedno z drugim gospodom. Zelo mi je zoprno in to sem, pri Bogu, povedala samo vam, gospod K., vendar pa mi ne bo preostalo drugega, kakor da se nekoč tudi s samo gospodično pogovorim o tem. Sicer pa to ni edino, kar mi daje misliti o njej.« »Tu ste pa v zablodi,« je rekel K., togoten in skoraj brez moči, da bi to prikril, »očitno ste narobe razumeli mojo opazko o gospodični, ni bilo mišljeno tako. Sploh bi vas odkrito posvaril, da gospodični karkoli oponesete, ker ste docela v zmoti, gospodično zelo dobro poznam in nič od tistega ni res, kar ste povedali. Sicer pa sem se ravnokar morda prenaglil, nočem vas ovirati, vi ji kar povejte, kar hočete. Lahko noč.« »Gospod K.,« je proseče rekla gospa Grubach in pohitela za njim do njegovih vrat, ki jih je ta že odprl, »saj sploh še ne mislim govoriti z gospodično Bürstner, seveda jo bom prej še naprej opazovala, samo vam sem zaupala, kar vem. Navsezadnje je v prid vsakemu najemniku, če hočem penzion ohraniti brez madeža, in za nič drugega mi tudi ne gre.« »Brez madeža!« je že skozi špranjo med vrati vzkliknil K. »Če hočete penzion ohraniti brezmadežen, morate najprej odpovedati meni.« Potem je zaloputnil vrata za sabo, za tiho trkanje pa se ni več zmenil.

Zato pa je – zdaj ga še malo ni mikalo leči – sklenil ostati pokonci in ujeti trenutek, ko se bo vrnila gospodična Bürstner. Mogoče bi se lahko potem, najsi je bila ura še tako neprimerna, še malo pomenil z njo. Ko je slonel na oknu in zatiskal trudne oči, se je za trenutek celo prepustil misli, da bi gospo Grubach kaznoval in pregovoril gospodično Bürstner, da bi skupaj odpovedala. A se mu je to že hip zatem zazdelo hudo pretirano, posumil je celo, da mu je to prišlo na misel samo zato, da bi si zaradi jutranjih pripetljajev poiskal drugo stanovanje. Nič ne bi moglo biti bolj nespametno, predvsem pa nesmiselno, bolj vredno zaničevanja. /…/

Ko se je naveličal zreti na pusto ulico, se je ulegel na kanape, še prej pa za špranjo odprl vrata v predsobo, da bi lahko kar s

kanapeja opazil vsakogar, ki bi vstopil. Približno do enajstih je mirno ležal tako in kadil cigaro. Potem ni več zdržal, stopil je v predsobo, kakor da bi lahko s tem pripomogel, da bi se gospodična Bürstner prej vrnila. Ni ravno hrepenel po njej, ni se mogel niti dobro spomniti, kakšna je, hotel pa je govoriti z njo in jezilo ga je, da mu s poznim prihodom tudi še za konec tega dne prinaša nered in nemir. Bila je tudi kriva, da ta večer ni šel večerjat in da je izpustil načrtovani obisk pri Elsi. A oboje bi lahko še nadoknadil, tako da bi jo kar pri priči mahnil v vinotoč, kjer je delala Elsa. Vseeno se bo raje šele po pogovoru z gospodično Bürstner odpravil tja.

Bilo je že malo čez pol dvanajsto, ko je bilo na stopnišču slišati korake. K., ki je zatopljen v misli glasno postopal po predsobi, kakor da je to njegova lastna soba, se je zatekel za svoja vrata. Vstopila je gospodična Bürstner. Prezebla si je, ko je zaprla vrata, ovila svilen šal okoli ozkih ramen. Že v naslednjem trenutku bi se lahko zaprla v svojo sobo, v katero K. okoli polnoči gotovo ne bi mogel več vstopiti; moral jo je torej nemudoma ogovoriti, a je na nesrečo pozabil prižgati električno luč v svoji sobi, zato bi ga lahko, ko bi vstopil iz temne sobe, imela za napadalca in bi se vsaj hudo prestrašila. V nemoči je, ker ni smel izgubljati časa, skozi režo pri vratih zašepetal: »Gospodična Bürstner.« Zvenelo je kot prošnja, ne kot klic. »Je kdo tu?« je vprašala gospodična Bürstner in se z velikimi očmi razgledala po prostoru. »Jaz sem,« je rekel K. in stopil prednjo. »Oh, gospod K.,« je z nasmeškom rekla gospodična Bürstner, »dober večer,« in mu je podala roko. »Samo nekaj besed bi spregovoril z vami, če bi mi dovolili?« »Zdaj?« je vprašala gospodična Bürstner. »Je res nujno prav zdaj? A ni malo čudno?« »Od devete ure čakam na vas.« »No, bila sem v gledališču, nič nisem vedela o tem.« »Ampak povod za to, kar bi vam rad povedal, je nastopil šele danes.« »No, v načelu nimam nič proti, razen da sem na smrt utrujena. Pridite torej za nekaj minut v mojo sobo. Tu se nikakor ne

moreva pogovarjati, saj bi vse prebudila, in to bi mi bilo še bolj neprijetno zaradi naju kot zaradi ljudi. Počakajte tu, da prižgem svetilko v svoji sobi, potem pa tu ugasnite luč.« K. je naredil tako, potem pa je vendar še počakal, da ga je gospodična Bürstner iz svoje sobe še enkrat tiho poklicala, naj vstopi. »Usedite se,« je rekla in pokazala na otomano, sama je kljub utrujenosti, ki jo je omenila, togo obstala ob posteljni stranici; niti majhnega, zato pa z obilico rož okrašenega klobuka ni snela. »No, kaj ste hoteli? Res sem radovedna.« Nalahko je prekrižala noge. »Mogoče boste rekli,« je začel K., »da stvar ni bila tako nujna, da bi se morala ta trenutek pogovoriti o njej, ampak …« »Uvode vedno preslišim,« je rekla gospodična Bürstner. »To olajšuje stvar,« je rekel K. »Vašo sobo je davi, v bistvu po moji krivdi, doletel nered, dogodilo se je zaradi tujih ljudi in proti moji volji, pa vendar, kot rečeno, po moji krivdi; zato sem se vam hotel opravičiti.« »Mojo sobo?« je vprašala gospodična Bürstner in si namesto sobe preiskujoče ogledala njega. »Ja, res,« je rekel K. in zdaj sta si oba prvikrat pogledala v oči, »način, kako se je to zgodilo, pravzaprav ni vreden besed.« »A je vendar tisto zanimivo,« je rekla gospodična Bürstner. »Ne,« je rekel K. »No,« je rekla gospodična Bürstner, »nočem odklepati skrivnosti, če vztrajate, da to ni zanimivo, ne bom ugovarjala. Opravičilo, ki ste mi ga namenili, rada sprejmem, posebno še, ker ne najdem niti sledu kakšnega nereda.« Z dlanmi nizko na bokih je zaokrožila po sobi. Ob pletenici s fotografijami se je ustavila. »Pa res!« je vzkliknila. »Moje fotografije so vse pomešane. To pa res ni lepo. Nekdo je bil torej neupravičeno v moji sobi.« K. je prikimal in skrivaj preklel uradnika Kaminerja, ki nikoli ni znal brzdati svoje abotne, nerazsodne objestnosti. »Čudno, res,« je rekla gospodična Bürstner, »da sem vam prisiljena prepovedati, kar bi si morali prepovedati sami, namreč, v moji odsotnosti vstopati v mojo sobo.« »Saj se vam vendar povedal, gospodična,« je rekel K. in tudi sam stopil k fotografijam,

»da se nisem jaz spozabil nad vašimi fotografijami; ker pa mi ne verjamete, vam moram priznati, da je preiskovalna komisija pripeljala s sabo tri bančne uslužbence in eden od njih – ob prvi priložnosti ga bom odslovil z banke – je fotografije najbrž vzel v roko. Ja, tu je bila preiskovalna komisija,« je še pristavil, ker ga je gospodična gledala z vprašujočim pogledom. »Zaradi vas?« je vprašala. »Ja,« je odgovoril K. »Ne!« je vzkliknila gospodična in se zasmejala. »O, pa ja,« je rekel K., »a mislite, da sem nedolžen?« »No, nedolžen …« je rekla gospodična, »nočem takoj izreči morda usodne sodbe, saj vas vendar ne poznam, vsekakor pa gre najbrž za hudega zlikovca, da mu takole pošljejo na vrat preiskovalno komisijo. Ker pa ste vendarle prosti – vsaj po vaši mirnosti sklepam, da niste pobegnili iz zapora –, gotovo niste zagrešili nobenega hudodelstva.« »Ja,« je rekel K., »ampak preiskovalna komisija je lahko tudi uvidela, da sem nedolžen ali vsaj ne tako kriv, kakor so domnevali.« »Gotovo, prav mogoče,« je zelo pozorno rekla gospodična Bürstner. »Vidite,« je rekel K., »nimate veliko izkušenj v sodnih zadevah.« »Ne, res ne,« je rekla gospodična Bürstner, »in pogosto mi je bilo žal, da je tako, ker bi rada vse vedela in ravno pravne reči me še posebno zanimajo. Sodišče ima nenavadno privlačno moč, ni res? Ampak svoje znanje bom lahko v tem pogledu kmalu izpopolnila, saj naslednji mesec začenjam kot pisarniška moč v neki odvetniški pisarni.« »To je pa zelo dobro,« je rekel K., »potem mi boste pa lahko malo pomagali pri mojem procesu.« »Morda pa res,« je rekla gospodična Bürstner, »zakaj pa ne? Prav rada kje uporabim tisto, kar znam.« »Tudi jaz to zelo resno mislim,« je rekel K., »ali vsaj napol toliko zares, kot to mislite vi. Da bi najel odvetnika, za to je moja stvar preneznatna, kakšen svetovalec pa bi mi prišel prav,« »Ja, ampak če naj bi vam svetovala, bi morala vedeti, za kaj gre,« je rekla gospodična Bürstner. »Ravno v tem je težava,« je rekel K., »da tega tudi sam ne vem.« »Potemtakem ste si me pač samo malo privoščili,« je

rekla gospodična Bürstner, čezmerno razočarana, »je bilo res tako neodložljivo, da ste si za to izbrali to pozno nočno uro?« In se je odmaknila od fotografij, ob katerih sta prej dolgo stala drug ob drugem. »Ampak ne, gospodična, še malo si vas nisem privoščil. Le zakaj mi nočete verjeti! Kar vem, sem vam že povedal. Celo več kot to, ker tisto sploh ni bila preiskovalna komisija, tako ji pravim, ker ne poznam drugega imena za to. Dejstvo je, da sploh niso nič preiskovali, samo aretirali so me, prijela me je nekakšna komisija.« /…/ Gospodična Bürstner je zdaj sedela na otomani in se spet smehljala. »Kako pa je bilo?« je vprašala. »Strašno,« je rekel K., vendar zdaj sploh ni mislil na to, vsega ga je prevzela podoba gospodične Bürstner, ki si je z dlanjo podpirala obraz, komolec ji je počival na blazini otomane, z drugo roko pa se je počasi gladila po boku. »To je preveč na splošno,« je rekla gospodična Bürstner. »Kaj je preveč na splošno?« je vprašal K. Potem se je spomnil in vprašal: »Vam naj pokažem, kako je bilo?« Hotel se je premakniti, ni pa maral oditi. »Utrujena sem že,« je rekla gospodična Bürstner. »Tako pozno ste prišli,« je rekel K. »Na koncu bom še deležna očitkov, po svoje tudi upravičeno, saj vas ne bi smela spustiti noter. Pa še nujno ni bilo, kakor se je izkazalo.« »Bilo je nujno, šele zdaj boste to uvideli,« je rekel K. »Lahko samo malo odmaknem vašo nočno omarico od postelje?« »Kaj pa vam pride na misel,« je rekla gospodična Bürstner. »Tega seveda ne smete!« »Potem vam pa ne morem pokazati,« je rekel K., razburjen, kakor da bo to drago plačal. »No, če res hočete stvar inscenirati, potem pač prestavite omarico,« je rekla gospodična Bürstner in trenutek zatem z medlim glasom dodala: »Tako sem utrujena, da dopuščam več, kot bi bilo prav.« K. je mizico prestavil na sredo prostora in sedel k njej. »Pravilno si morate predstavljati razporeditev oseb, je zelo zanimivo. Jaz sem nadzornik, tamle na kovčku sedita dva stražnika, ob fotografijah pa stojijo trije mladi ljudje. Na okenski kljuki visi – to omenjam mimogrede –

bela bluza. In zdaj se začenja. Oh, pozabil sem nase. Najvažnejša oseba, torej jaz, stojim tu pred mizico. Nadzornik sedi sila udobno, s prekrižanimi nogami, roka mu tu visi čez naslonjalo, zagovednež, da mu ni para. Zdaj se torej zares začenja. Nadzornik zakliče, kakor da bi me moral prebuditi, skoraj zavpije, tako da moram, če vam hočem stvar približati, prav tako zavpiti, sicer pa ne zavpije drugega kot pač moje ime.« Gospodična Bürstner, ki ga je smejoč se poslušala, si je položila kazalec na usta, da bi ga ustavila, a je bilo prepozno. K. se je preveč vživel v stvar in počasi zavpil: »Josef K.!«, sicer ne tako glasno, kot je zapretil, pa vendar dovolj na glas, da se je klic, potem ko se mu je utrgal iz ust, šele čez čas razširil po sobi.

Tedaj je večkrat potrkalo na vrata sosednje sobe, močno, kratko in v pravilnem zaporedju. Gospodična Bürstner je prebledela in si položila roko na srce. K. se je še bolj prestrašil, saj še za hip ali dva ni mogel misliti na nič drugega kot na jutranje dogodke in na gospodično, ki ji jih je opisoval. Brž ko se je zbral, je skočil h gospodični Bürstner in jo prijel za roko. »Ne bojte se,« ji je šepnil, »vse bom uredil. Kdo pa bi lahko bil? Tu zraven je vendar samo dnevna soba, kjer ne spi nihče.« »O pač,« mu je zdaj gospodična Bürstner šepnila na uho, »od včeraj spi tu nečak gospe Grubach, neki stotnik. V hiši ravno ni druge proste sobe. Tudi jaz sem pozabila na to. Ampak kako ste se samo zadrli! Prav mučno mi je zaradi tega.« »Ni razloga za to,« je rekel K. in jo, ko se je spustila nazaj na zglavje, poljubil na čelo. »Stran, stran,« je rekla in se hitro spet zravnala, »pojdite že, odidite, kaj hočete, on vendar posluša pri vratih in vse sliši. Kako me mučite!« »Ne bom odšel, dokler se malo ne pomirite. Pridite v drugi kot sobe, tam naju ne bo mogel slišati.« Pustila se je odvesti tja. »A ne vidite,« je rekel, »da je to morda malce neprijetno za vas, še zdaleč pa ni nevarno. Gotovo veste, da me gospa Grubach, ki tu vendar odloča, še posebno, ker je stotnik njen nečak, naravnost obožuje in brezpogojno verjame vse, kar rečem. Sploh je tudi sicer

odvisna od mene, saj si je pri meni izposodila večjo vsoto denarja. Sprejemam vsakršen predlog, ki ga boste izrekli, da pojasniva najino tukajšnje druženje, če bo vsaj malo ustrezal pravemu namenu, in zavezujem se, da bom gospo Grubach pripravil do tega, da bo ne le navzven, temveč zares in iskreno verjela v to pojasnilo. Meni pa pri tem nikakor ne prizanašajte. Če boste razširili govorice, da sem vas napadel, bom gospo Grubach poučil v tem smislu in vam bo tudi verjela, ne da bi izgubila zaupanje vame – tako zelo mi je vdana.« Gospodična Bürstner je tiho in malce pogreznjena vase gledala v tla. »Zakaj gospa Grubach ne bi verjela, da sem vas napadel?« je dodal K. Pred očmi je imel njene lase, bujno, predeljeno in nizko spuščeno, trdo povezano rdečkasto pričesko. Mislil je, da mu bo naklonila pogled, a je v nespremenjeni drži povedala: »Oprostite, ampak nenadno trkanje me je tako prestrašilo, ne toliko zaradi posledic, ki bi jih lahko imela navzočnost stotnika. Potem ko ste zavpili, je bilo tako tiho, potlej pa je potrkalo in res sem se hudo prestrašila, sploh sem sedela čisto blizu vrat in potrkalo je tik zraven mene. Za vaše predloge se vam zahvaljujem, vendar jih ne sprejemam. Za vse, kar se dogaja v moji sobi, lahko sama odgovarjam, sploh komurkoli. Sploh se čudim, da ne opažate, kako ste me s svojimi predlogi užalili, ob vseh dobrih namenih, ki vam jih nikakor ne odrekam. Ampak zdaj odidite, pustite me samo, zdaj sem še bolj kot prej potrebna miru. Iz nekaj minut, za katere ste me prosili, je nastalo že cele pol ure in še več.« K. jo je prijel za roko in potem za zapestje. »Ampak saj niste hudi name?« je rekel. Izvila mu je roko in odgovorila: »Ne, ne, nikoli nisem na nikogar huda.« Spet jo je prijel za zapestje in ona mu je to zdaj dopustila in ga odvedla k vratom. Bil je trdno odločen oditi. Toda pred vrati se je, kakor da ni pričakoval, da bo tam res naletel na vrata, ustavil, gospodična Bürstner pa je izrabila trenutek, se odtrgala od njega, odprla vrata, zdrsnila v predsobo in mu od tam tiho rekla: »No, pridite že, prosim. Vidite,« je pokazala

na vrata stotnika, skozi katera je silil pramen svetlobe – »gospod je prižgal luč in se naslaja nad nama.« »Že grem,« je rekel K., stopil ven, jo zgrabil, poljubil na usta in ji z nešteto poljubi prekril obraz, kakor žejna žival neštetokrat divje potopi jezik v končno najdeni izvir. Naposled jo je poljubljal po vratu in se ji z ustnicami za dolgo prižel na goltanec. »Zdaj pa grem,« je rekel, hotel je gospodično Bürstner poklicati po krstnem imenu, a ga ni poznal. Ona je trudno prikimala, mu, že napol obrnjena stran od njega, prepustila roko v poljub, kakor da ne ve nič o vsem, in sključena odšla v svojo sobo. K. je kmalu zatem ležal v svoji postelji. Naglo je zaspal, pred tem je še malo premišljeval o svojem vedenju in bil je zadovoljen z njim, a se je malo čudil, da ni še bolj zadovoljen; zaradi stotnika pa ga je za gospodično Bürstner resnično zaskrbelo.